

ARMUTLU (GEMLİK) ÇEVRESİNİN FLORASI HAKKINDA¹⁾

ZUR FLORA VON ARMUTLU BEI GEMLIK

Doç. Dr. Hüsni DEMİRİZ

İstanbul Üniversitesi, Botanik ve Genetik Kürsüsü

İstanbul çevresinin florası ile ilgili faaliyetlerimizi genişletmeye çalışırken, üzerinde durduğumuz yerlerden birini de Armutlu yarımadası teşkil etmiştir. Marmara Denizinin doğusunda, İzmit ve Gemlik Körfezleri arasında batıya doğru uzanan bu yarımadaı Samanlı Dağları boydan boya kateder. Tazdağ (922 m.) ile Karlık Dağı (888 m.) Samanlı Dağlarının batıdaki en yüksek noktalarıdır. Yarımadanın kuzeyi İstanbul ve Kocaeli, güneyi ise Bursa iline aittir.

Armutlu yarımadasının florası ile ilgili incelemeler, hemen sadece kuzeyde Çınarcık ve Yalova çevresi ile Yalova - Orhangazi - Gemlik yol güzergâhı boyuna inhisar etmektedir. Yarımadanın esas iç kısmı ile dağlık bölgelerini kapsayan bir araştırma yoktur. Bu bölgede yapılacak ciddi incelemelerin, floristik bakımdan enteresan sonuçlar vermesi mümkündür. Nitekim Alman botanikçisi Bornmüller, Aznavur tarafından 1907 de Yalova Kaplıcaları çevresinden toplanarak kendisine yollanan büyük, sarı çiçekli bir *Centaurea*'yı yeni bir tür olarak tespit etmiş ve 1927 de *Centaurea pythiae* adı altında yayımlamıştır. Yalovanın güney ve güneybatısında kalan bölgede, bu *Centaurea* türü gibi izole olmuş başka formlar bulunması imkân dahilindedir.

Bu çevredeki kısa araştırmalarımız, 24 - 26 Nisan 1964 tarihlerinde Türk Biyoloji Derneği üyeleri ile yaptığımız floristik geziye dayanmaktadır. Bu kısa gezide Armutlu yarımadasının batısında, Bozburuna 4-5 km. uzaklıkta Armutlu bucağı ile iskelesi arasında kalan bölgenin, ayrıca bucağın kuzeyinde bulunan Armutlu Kaplıcası çevresinin florasını inceleme fırsatını bulduk.

1) Türk Biyoloji Derneği 15. Faaliyet Devresi İlimi Toplantı bildiri ve konferansları : 6. 29 Mayıs 1964.

Armutlu iskelesinden Bozburuna doğru uzanan bölge zeytinlikler halindedir. Zeytinliklerin altında *Ephedra campylopoda*, *Osyris alba* gibi çalılar dikkati çeker. Bu çevredeki en enteresan gözlemimizi, bahçelikler arası bir çayırın *Tulipa orphanidea* ile örtülü oluşu teşkil etmiştir. Çatalca ve Alemdağdan sonra, *Tulipa* (Lale) nin İstanbul çevresinde yabancı olarak rastlandığı bu üçüncü yer, lalenin yayılışı bakımından önemli bir nokta olarak üzerinde durulmağa değer.

İskeleden Armutlu kasabasına giden 1,5 km. lik yol boyunca maki altında ve çayırlarda *Allium neapolitanum*'a pek sık rastlanır. Şirin bir kasaba olan Armutlunun 3 km. kuzeyinde Bizans devrinden kalma Armutlu Kaplıcası bulunmaktadır. Armutlu ile Kaplıca arasının bitki örtüsü esas itibarile iyi muhafaza edilmiş maki halindedir. Bu makiyi teşkil eden elemanlar arasında özellikle *Laurus nobilis* (Defne), * *Calicotome villosa*, *Myrtus communis* (Mersin), *Erica arborea* (Funda), *Phyllirea latifolia* (Kesme) ve *Lavandula stoechas* (Karabaş) bulunmaktadır. Güzel, sarımtırak yeşil çiçekli *Celsia bugulifolia*'ya maki içinde yer yer rastlanır. Kaplıcaya yaklaşıldıkça maki altlarını, yol kenarlarını açık eflatun renkli çiçekleriyle *Anemone blanda* kaplar.

Armutlu Kaplıcası belki de Bizanslılar zamanındanberi el uzatılmadan kalmıştır. Yol uğrağı olmayışı ile izah edebileceğimiz bu durumdan kurtulduğu gün, muhakkak ki daha çok ilgi toplayacağımızı ve onarılacağını umduğumuz bu kaplıcanın çevresi botanik yönden de hayli enteresandır.

Kaplıcanın hemen kuzeyinde Hamam deresi kenarındaki Küpeli kaynağı, dertlerinden kurtulmak, aızularına kavuşmak isteyenlerin ziyaret yeri halindedir. Su burada gök mavisi ile yeşil arasında akseder. Suya bu rengi veren çeşitli *Cyanophyceae* (Maviyeşil suyosunları) ve *Chlorophyceae* (Yeşil suyosunları) dır. İnsan ilahi renklerin gölgelediği bu kuytuda kendini o kadar herşeyden uzak, terk edilmiş ve Tanrı ile başbaşa hisseder ki, içinde kopup gelen isteklerin gerçekleşeceğine inanır adeta! Nitekim bu niyet ve arzuların işaretlerini, kaynak başındaki ağaç ve çaluların dallarında sallanan zavallı bez parçalarında görmek mümkündür. İnsanı büyüleyen bu atmosfer içinde, Küpeli kaynağının kenarlarını zarif yapraklı bir eğrelti olan *Adiantum capillus-veneris* (Baldırıkara) nın süslediği dikkati çeker.

Armutlu Kaplıcası ile Küpeli kaynağı arasında bulunan Hamam deresinin taşlık tabanı başlıca *Salix sp.* (Söğüt), *Quercus sp.* (Yaprağını döken bir meşe), *Ficus carica* (İncir), *Laurus nobilis* (Defne), *Platanus orientalis* (Doğu çınarı),

*) Flora of Turkey (Türkiye Florası) nın 1 - 3. Ciltlerine göre A 2(A) karesinde Bursa ili için yeni olan türler.

Neue Arten für die Flora des Vilayets Bursa innerhalb des Rechtecks A 2(A) gegenüber den Angaben der "Flora of Turkey" Band 1 - 3.

Rubus ulmifolius (Böğürtlen), *Crataegus monogyna* (Alıç), *Euphorbia helioscopia* (Sütleğen), *Euphorbia peplis* (Sütleğen), * *Pistacia lentiscus* (Sakızağacı), * *Paliurus spina-christi* (Karaçalı), *Myrtus communis* (Mersin), *Arbutus andrachne* (Sandal), *Erica arborea* (Fundu), *Phyllirea latifolia* (Kesme), *Vitex agnus castus* (Hayıt), *Bellis perennis* (Koyungözü), *Juncus acutus* gibi bitkilerle örtülüdür. Kaplıcadan kuzeydoğu ve doğuya Çınarcık ve Yalovaya doğru uzanan bölge henüz hiç araştırılmamış durumdadır.

Armutlu sahili ile Kaplıca arasında kalan bölgenin otsu bitkilerinden teşhis edebildiklerimiz arasında şunlar bulunmaktadır ²⁾ : * *Polycarpon tetraphyllum*, *Sagina apetala*, *Stellaria media*, * *Petrorhagia velutina*, *Silene gallica*, *Hypericum cerastoides*, * *Fumaria officinalis* (Şahtere), * *Isatis tinctoria* (Çivitotu), * *Cakile maritima*, * *Raphanus raphanistrum* (Yabani turp), * *Geranium purpureum*, *Scandix pecten-veneris* (Zühretarağı), *Sherardia arvensis*, *Lamium amplexicaule*, *Paren-tucellia latifolia*, *Chrysanthemum segetum*.

ZUSAMMENFASSUNG

Mit Ausnahme der Umgebung von Yalova, sowie der Strecke Yalova - Orhangazi - Gemlik, ist die östlich vom Marmara - Meer liegende Halbinsel von Armutlu floristisch kaum erforscht worden. In diesem kurzen Beitrag wird die Pflanzendecke der nahen Umgebung von Armutlu, einem 4 - 5 km. östlich von Bozburun (Landzunge westlich der Halbinsel) liegenden Bezirk, zum ersten Male beschrieben. Unter interessanten Funden seien besonders *Tulipa orphanidea*, *Allium neapolitanum*, *Celsia bugulifolia*, *Anemone blanda* u. a. zu erwähnen. Weitere Ergebnisse, sowie die Zusammensetzung der hiesigen Macchie, können aus dem türkischen Text entnommen werden. Die für die Flora des Vilayets Bursa neue Arten sind mit einem Asterisk versehen (siehe Fussnote Seite 108).

2) Adı geçen bitkilerden bir kısmı meslekdaşım Dr. B. TUTEL tarafından toplanmıştır.